

IAz Iparművészeti Múzeum Kortárs dizájn főosztálya 2015 májusában alakult azzal a céllal, hogy az intézmény újra betöltsse az alapításakor vállalt szerepét, hogy korának craft- és dizájncentruma legyen. Célunk volt továbbá, hogy felépüljön egy kortárs dizájn gyűjtemény, amely visszamenőlegesen is megpróbál egy sok évtizedes hiányt pótolni, hisz a múzeum nyitásakor jól működő koncepciózus kortárs gyűjtés az 1920-as évektől leállt (Horváth, 90.). 1972-től 1995-ig létezett egy Modern osztály egy nehezen körvonalazható, vegyes gyűjteménnyel (Lovag, 2001, 29–30.), amelynek sorsa meglehetősen hányatottan alakult, majd 1992 után megszűnt. A múzeum akkori régész-történész vezetője bizonyára fontosabbnak érezte a régebbi korok tárgyainak méltóbb körülményrendszert teremteni, mintsem egy gyűjteményezési koncepció nélkül bekerült kortárs tárgyegyüttest a gyűjteményben tartani, noha a múzeum alapfeladata, hogy az iparművészet és dizájn élő szereplőivel intenzív kapcsolata legyen.

IA Kortárs dizájn osztály megalakulása egy olyan szemlélet visszatérését jelenti, ami csaknem száz évvel ezelőtt elveszett: hogy a múzeum ne csak archiváló szerepet töltsön be, de intenzív kapcsolatban legyen a kortárs dizájn társintézményeivel, tervezőivel, alkotóival, gyűjtőivel. Elindítója, generátora legyen folyamatoknak, ne csak passzív megfigyelője. Minden hiányosság ellenére a magyar dizájn múzeum magja már most is megtalálható a múzeum gyűjteményében, és jelenleg folyik a teljes gyűjteményi anyag ilyen szempontú felmérése.

*a múzeum
ne csak archiváló
szerepet töltsön
be, de intenzív
kapcsolatban
legyen
a kortárs dizájn
társintézményeivel,
tervezőivel,
alkotóival,
gyűjtőivel*

ÉLMÉNY- ÉS ÉRDEKALAPÚ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

IAz innovatív társadalmakban a kortárs művészetek az iskolai oktatás szerves részét képezik. Természetes tehát, hogy

a gyerekeket élő alkotók művein keresztül ismertetjük meg a művészetekkel. A múzeumok termeiben a progresszív művészek munkái előtt hasaló gyerekcsapatok e helyeken élénken vitatkoznak egy-egy mű előtt. A kortárs a nyelvükön beszél az őket körülvevő világról.

¶ A posztkommunista országokban a művészeti oktatás legfő-

a különféle
művészetekről
olyan történeti
műveken keresztül
szereznek csak
benyomást
a diákok, amiknek
kevés közük van
az általuk használt
nyelvhez

jebb az avantgárdig jut el. A különféle művészetekről olyan történeti műveken keresztül szereznek csak benyomást a diákok, amiknek kevés közük van az általuk használt nyelvhez.

A kortárs összértadalmi szinten a legtöbb ember számára olyan művészeti alkotások halmazát jelenti, amivel nem tud mit kezdeni, mert nem tudja hová kötni. Noha a kortárs művészeteknél nem reflektál semmi erősebben arra a korszakra, amelyben élünk, nem generál semmi jobban releváns kérdésfeltevéseket. A kreatív, innovatív gondolkodást a kortárs művészet segíti a leghatékonyabban. „A tömegkultúra tárgy-dömpingje (...) a kortárs kultúrával foglalkozó intézmények és kutatók számára más viszonyrendszer kialakítását, új jelentés és jelentéstulajdonítási mechanizmus kidolgozását tette szükségessé”

(Frazon, 2011, 218.). A posztszovjet országokra jellemző porosz, egyoldalú tudásközvetítő iskolarendszer nem a kreatív problémamegoldást támogatja, hanem a bevált sémák elsajátításának használatát, noha lehet, hogy ezeknek a paneleknek egy része már rég érvényét veszítette. Az oktatási rendszer megváltoztatása helyett gyorsabb megoldásnak tűnhet, ha a múzeumok biztosítják a kreatív gondolkodásra nevelés terepét. Egy-egy művön, kiállításon keresztül számos eszköz áll rendelkezésre, hogy játékba hívjuk a látogatót. A sikeres európai és amerikai múzeumokban a kortárs művészet hozza helyzetbe, aktualizálja a történeti gyűjtemény darabjait is. Olyan relációkat teremt, melyek kérdéseket, majd különféle

a kreatív, innovatív
gondolkodást
a kortárs
művészet segíti
a leghatékonyabban

az oktatási rendszer
megváltoztatása
helyett gyorsabb
megoldásnak
tűnhet, ha
a múzeumok
biztosítják a kreatív
gondolkodásra
nevelés terepét

Célunk volt, hogy felépüljön egy kortárs dizájn gyűjtemény, amely visszamenőlegesen is megpróbál egy sok évtizedes hiányt pótolni, hisz a múzeum nyitásakor jól működő koncepciózus kortárs gyűjtés az 1920-as évektől leállt.

diskurzusokat generálnak: „kortárs művészettel foglalkozó intézmények és kurátorok nem csak regisztrálják a művészeti tendenciákat, de a kultúra aktív létrehozói” (Szoboszlai, 2013).

MERRE TART A MÚZEUM?

MÚLT	JELEN
szentély	interaktív tér
autoritás	partnerség
tudást közvetít	a kollaboratív tanulást támogatja
statikus kiállítások	flexibilis környezet
információt közvetít, visszacsatolást nem vár	kérdez, kérdéseket generál, a felhasználó véleménye befolyásolja a múzeum működését
programokat mutat be	bővíti a tanulási eszköztárat, fórumokat szervez
korlátozott számú üzenetet és jelentést feltételez	megsokszorozza az üzeneteket és a jelentéseket

(Black, 2012, 86.)

A KORTÁRS DIZÁJN MINT GENERÁTOR

¶ A dizájn hidat képezhet a kortárs művészet iránti nyitottság kialakításához, hisz jelen van a mindennapjainkban, hétköznapi életterekben, megoldást nyújt különféle problémáinkra. A dizájnnon keresztül lehet leginkább a kortárssal szembeni fenntartásokat felszámolni, hisz míg a szépművészetek esetében kortárs alkotásokkal az emberek többsége pusztán múzeumokban, galériákban találkozhat (ha éppen felkeresi azokat), addig a dizájn mindannak összessége, ami körülvesz minket (Marcus, 2002), szűkebb és tágabb környezetünk. Magába foglalja a kultúrát, a tudást és az értékeket (Maroevic, 1998). A gyűjtemény gyűjtőköre kiterjed az egyedi, kézműves terméktől a manufaktúrában előállított terméken és a sorozatgyártott darabokon át a múzeumi gyűjtemény bemutatásának különféle módjaiig. Egy gondolkodási folyamat, ezért tartjuk fontosnak, hogy a múzeum is generátora legyen dizájn folyamatoknak, hogy aztán a tervezéstől a megszületésig

a dizájnnon keresztül lehet leginkább a kortárssal szembeni fenntartásokat felszámolni

a dizájn mindannak összessége, ami körülvesz minket

A dizájnnon keresztül lehet leginkább a kortárssal szembeni fenntartásokat felszámolni, hisz míg a szépművészetek esetében kortárs alkotásokkal az emberek többsége pusztán múzeumokban, galériákban találkozhat, addig a dizájn mindannak összessége, ami körülvesz minket.

végigkövethessük, archiválhassuk és közzétehessük egy-egy új forma megszületésének útját.

IDŐZÍTÉS

*a múzeum
megújulási
folyamatának
része a budapesti
dizájn múzeum
felépítése*

¶ A Kortárs dizájn osztály megalapítása az Iparművészeti Múzeum nagyrekonstrukciójának megkezdése előtt egyértelmű elköteleződés a kortárs kultúra mellett, és utalás arra, hogy a múzeum megújulási folyamatának része a budapesti dizájn múzeum felépítése, mely a rekonstrukció éveit követően nyitja meg kapuit a látogatók előtt a Lechner-épületet befejező új szárnyban. A következő évek ennek tartalmi előkészítésével telnek.

PROGRAM

*az osztály
programját
sorozatokon
keresztül
szándékozunk
megvalósítani,
ennek előnye a
tervezhetőség és a
kiszámíthatóság*

¶ Elsődleges feladatunk, hogy jól működő rendszereket állítsunk fel, amik hosszú távon is működtethetők és fenntarthatók lesznek. Az osztály programját sorozatokon keresztül szándékozunk megvalósítani, ennek előnye a tervezhetőség és a kiszámíthatóság. Egy sorozat mindig jó referencia ahhoz, hogy támogatókat találjunk az intézmény programjához. A rendszeres működéshöz külső szereplők is könnyebben tudnak csatlakozni. Tervezünk közösségimédia-felületeinken gyűjtési kampányokat (a MaDok-program sikere is bizonyítja, hogy ez egy járható útja a gyűjteményezésnek), mozgóképes sorozatokat, amelyek a gyűjteményezési és kiállítási programunkhoz szorosan illeszkednek és természetesen kiállítássorozatokat is.

Bützsi Gergő, Guba Immánuel, Juhász Bálint, Péter Dominik: Tűzróka,
kerékpáralkatrészekből készített dísz tárgy
Iparművészeti Múzeum

- ¶ Célunk egy a 20–21. századi dizájn, art és craft ágazatait reprezentáló gyűjtemény felépítése. Az egyes darabok kiválasztásánál figyelembe vesszük, hogy:
- miként illeszkednek a meglévő kortárs gyűjteménybe, valamint milyen kontextusok képzelhetők el a múzeum egyéb gyűjteményi anyagaival
 - a kiválasztott darab kiállításra alkalmas-e vagy a tanulmányi gyűjtemény részét képezheti majd
 - milyen állapotban van a tárgy, igényel-e felújítást, restaurálást
 - mekkora a raktárigénye
 - mennyire dokumentált, készíthető-e belőle másolat, illetve a szerzői jogai mennyire korlátozottak.
 - mennyire követhető a tárgy provenienciája (Lee, 2009, 131.)
 - mennyire képezhet cserealapot más hasonló múzeumok gyűjteményeivel

A tárgyak többféle módon kerülhetnek a gyűjteménybe:

- vásárlással
- ajándékozás útján
- a tervezővel való teljes munkafolyamatot végigkövető és menedzselő együttműködés során
- csere útján
- öröklés útján
- más muzeális jellegű intézménytől átadás útján
- saját előállítás vagy saját célú előállíttatás útján (lásd 2001. évi LXIV. törvény 37/B. §)

- ¶ A gyűjtési stratégia kialakításánál nem hagyhatjuk figyelmen kívül a MaDok-program¹ eddigi tapasztalatait sem. Feladatunknak tekintjük, hogy a rendszerváltás előtti „keleti blokk” jellegzetes tárgyait begyűjtsük, hiszen ezen időszakból szinte alig található tárgy a gyűjteményünkben. Ezzel kapcsolatban tárgyalásban vagyunk a posztkommunista országok dizájn-múzeumaival is, amelyekkel cserék útján tudjuk gazdagítani a gyűjteményt.

tárgyalásban
vagyunk
a posztkommunista
országok
dizájn-múzeumaival
is, amelyekkel
cserék útján tudjuk
gazdagítani
a gyűjteményt

Feladatunknak tekintjük, hogy a rendszerváltás előtti „keleti blokk” jellegzetes tárgyait begyűjtsük, hiszen ezen időszakból szinte alig található tárgy a gyűjteményünkben.

nem maradhat ki a gyűjteményből a fogyatékossggal élő emberek társadalmi inklúzióját segítő formatervezés sem

- ¶ Fontosnak tartjuk a kritikai dizájn megjelenítését is a gyűjteményben, ami az aktuális gyakorlatot folyamatosan felülírja, de legalábbis újraértelmezi (Russel, 2016). Nem maradhat ki a gyűjteményből a fogyatékossggal élő emberek társadalmi inklúzióját segítő formatervezés sem, ez az utóbbi években felívelő szakaszát éli, amellett hogy a társadalmi érzékenyítés szempontjából is fontos, hogy bemutassuk.
- ¶ Következő kiállítássorozatunkkal olyan tervezői folyamatokat kívánunk elindítani, amiket a teljes múzeumi gyűjtemény egyes darabjai ihletnek, megteremtve ezzel annak lehetőségét, hogy bemutassunk kortárs tervezőket, miközben pozicionáljuk meglévő értékeinket is, ennek folyamányaként a digitális tartalmak mellett kiállítási anyagok készülnek, egyben gyarapszik a gyűjtemény.
- ¶ Egy kortárs gyűjtemény munkatársainak sokkal rövidebb reakcióidővel kell dolgozniuk, mint a történeti gyűjteményekben dolgozóknak. A gyors reagálású gyűjtés (rapid response collecting), különösen a dizájnmuzeumokat illetően, mára önálló fogalom a muzeológiában (Millard, 2017).

NETWORKING

- ¶ A kortárs design gyűjteménybe már három olyan tárgy is bekerült, melynek tervezői és kivitelezői középiskolás diákok. Ennek üzenetértéke sokrétű, de elsődlegesen az, hogy az innováció és a dizájn nem ismer életkori határokat. Művészeti és tudományegyetemekkel tárgyalunk egy gyakornoki rendszer kialakításáról, ami a kölcsönösség elvén alapul.
- ¶ A nemzetközi társintézmények működésének ismerete elengedhetetlen akkor, amikor egy világszínvonalú intézmény újraalapításán dolgozunk. Adaptálnunk kell a jó példákat. Ehhez valódi kíváncsiságon alapuló elhivatottságra van szükség.

A Kortárs dizájn főosztály bemutatója a Coworking projekt keretében
Soltészné Haranghy Ágnes felvétele, Iparművészeti Múzeum

A korábbi években Európa és az Egyesült Államok több tucatnyi társintézményét kerestem fel és tanulmányoztam szakmai szempontok szerint, ezekben volt alkalmam gyűjtési stratégiáról, múzeumtechnológiai megoldásokról, interaktív kiállítási eszközökről közvetlenül is tapasztalatot szerezni.² A következő években a közép-európai kapcsolatrendszer megerősítése az elsődleges feladatunk, ennek első lépéseim már túl vagyunk.

AZ IDEI ÉV FŐ TEVÉKENYSÉGEI:

- ¶ 2017-ben a Kortárs dizájn főosztály gyakornokok segítségével megmentette a pusztulástól az 1989-től 2015-ig működő VAM Design Center több ezer darabot számláló irat- és katalógus-gyűjteményét. Az anyag szakmai feldolgozása gyakornokok bevonásával hamarosan befejeződik, és kutathatóvá válik.
- ¶ A bezárás előtt, júniusban a múzeum coworking programja keretében a kortárs osztály egy pop-up kiállítással fogalmazott meg néhány alaptézist a megújuló múzeum kapcsán, ahol egy szimbolikus aktussal, *Vessük el a kortárs design magjait!* szlogennel egy csíráztató akció keretében jelentettük meg a majdani múzeumi LAB-et (a résztvevők elvetették a magokat, majd néhány nap elteltével visszatértek elfogyasztani a kikelt csírákat).
- ¶ Az Iparművészeti Múzeum Üllői úti főépülete rekonstrukció miatt 2017 szeptemberétől évekre bezárt, de a Ráth György Múzeumban és a Nagytétényi Kastélyban továbbra is rendezünk kiállításokat. A múzeumi osztályok munkatársai számára óriási esély, hogy egy legföljebb százévente előforduló megújulási folyamatnak lehetnek részesei. A felelősség is ehhez fogható: rajtunk múlik, hogy az újranyitásra a megújult épületbe méltó tartalom kerüljön.

egy szimbolikus aktussal, Vessük el a kortárs design magjait! szlogennel egy csíráztató akció keretében jelentettük meg a majdani múzeumi LAB-et

A gyors reagálású gyűjtés (rapid response collecting), különösen a dizájn múzeumokat illetően, mára önálló fogalom a muzeológiában.

- [1] 2003-ban a Néprajzi Múzeum kezdeményezésére a kortárs tárgyi világ megőrzésére és a jelenkor múzeumi dokumentációjára irányuló program, amelynek célja különböző intézmények, kutatások közötti kapcsolat megteremtése és egy információs rendszeren keresztül hozzáférhetővé tétele.
- [2] Amszterdam: Van Gogh Museum, Rijksmuseum, Stedelijk Museum, NEMO Science Museum, Barcelona: Museu del Disseny de Barcelona, MACBA, Gaudí-emlékhelyek, Basel: Kunsthalle Basel, Bécs: MAK, Designforum, Kunsthalle, Kunstforum, Museum of Modern Art, Leopold Museum, Museum für Zeitgenössisches Kunst, Belvedere, Kunsthistorisches Museum, Haus der Secession, Brno: Moravska Galerie, Edinburgh: School of Design, The Scottish National Gallery of Modern Art, Eindhoven: DAF Museum, Van Abbe Museum, Firenze: Palazzo Strozzi, Palazzo Pitti, Glasgow: Kelvingrove Art Gallery & Museum, Riverside Museum, The Lighthouse, The Willow Tea House by Mackintosh, The Glasgow School of Art, Glasgow Science Center, Jeruzsálem: The Israel Museum, Yad Vashem: World Holocaust Center, Liverpool: TATE Liverpool, The Museum of Liverpool, Street Lighting Museum, London: Design Museum, Victoria & Albert Museum, Tate Modern, British Museum, The Somerset House, Saatchi Gallery, Madrid: Museo Nacional de Artes Decorativas, Museo del Prado, Museo Reina Sofía, Thyssen-Bornemisza Museum, Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, Museo ABC de Dibujo e Ilustración, Tabacalera, Azotea Circulo Bellas Artes, Manchester: Manchester Craft and Design Centre, Manchester Museum, Manchester Art Gallery, Centre for Chinese Contemporary Art, The Whitworth, The Lowry, Milánó: La Triennale, Museo Del '900, Museo Del Design 1880–1980, MUDEC – Museo delle Culture, New York: Cooper Hewitt Museum, MAD, Brooklyn Museum, Guggenheim Museum, Metropolitan Museum of Art, The Met Breuer, Museum of Natural History, The Morgan Library & Museum, The New School, The Jewish Museum, Neue Galerie, Bard Graduate Center, MOMA, MoMA PS1, National September 11 Memorial & Museum, New Museum, Museum of the Moving Image, Whitney Museum of American Art, Museum of American Finance, Elizabeth Dee Gallery, Pavel Zoubok Gallery, Nizza: MAMAC, Chagall Museum, Matisse Museum, Párizs: Musée des Arts

Décoratifs, Louvre, Musée du quai Branly, Centre Pompidou, Grand Palais, Musée du Montparnasse, Musée d'Orsay, Porto: Museu Nacional de Soares dos Reis, Museu de Arte Contemporânea de Serralves, Casa de Serralves, Centro Português de Fotografia, Pozsony: Danubiana Meulensteen Art Museum, Prága: Museum of Decorative Arts in Prague, Róma: MAXXI, Musei Capitolini, Palazzo Barberini, Musei Vaticani, Szarajevó: Galerija 11/07/95, Szófia: National Archaeological Museum, Tel-Aviv: Design Museum Holon, Tel-Aviv Museum of Art, Toledo: Museo del Greco, Sinagoga del Tránsito, Weil am Rhein: Vitra Design Museum, Fondation Beyeler.

Források

- Black, Graham: *Transforming Museums in the Twenty-first Century*. Routledge, London and New York 2012
- Russel, Gillian: Curating Critical Design: an Embodied Criticality. In: *Design Objects and the Museum*. Edited by Liz Farelly and Johanna Weddel, Bloomsbury Publishing Plc. 2016. 105–112.
- Frazon Zsófia: *Múzeum és kiállítás – Az újrarajzolás terei*. Gondolat Kiadó PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs 2011
- Horváth Hilda: *Az idő sodrában – az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története*. Iparművészeti Múzeum, 2006
- Lee, Hyung-Kung: *Design Museum Management*. Verlag Dr. Müller, Saarbrücken 2009.
- Lovag Zsuzsa: *Az Iparművészeti Múzeum kortárs gyűjteményei*. In: *Kortárs művészet múzeumi gyűjteményekben, 1988–1999*. Képző- és Iparművészeti Lektorátus, Budapest 2001
- Marcus, G. H.: *What is design today?* Harry N. Abrams, Inc., Publishers, New York 2002
- Maroevic, I.: *Introduction to Museology: The European Approach*. Vlg. Dr. C. Müller-Straten, 1998
- Millard, Alice: *Rapid Response Collecting: Social and political change*, museum-id.com/idea-detail.asp?id=1565
- Szoboszlai János, Milyen szerepet kellene vállalniuk az állami kiállítóhelyeknek a hazai kortárs képzőművészet bemutatásában? In: *MúzeumCafé*, 34. sz. 7. évf. 2013/2. 28–30.

Múzeumlátogató szemkamerás kísérlet közben
Urbán Jonatán felvétele, Iparművészeti Múzeum